עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה א:

לז ב מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף יב:

לח ג ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לט ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף א:

מ ז מיי' פ"ח מהלכות שאלה ופקדון הל' א:

מא ח מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצג סעיף א:

לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ס"ד לסטים מזוין גנב הוא נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל [א]בכל טענותיו תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזוין איתיביה [1]ונשבר או מת א) אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו ומה שומר שכר [ב]שפטר בו שבורה ומתה [ג]חייב בגניבה ואבידה [ד]שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין [ה]שחייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לסטים מזוין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איכא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל קסבר האי תנא ב)קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה לימא מסייע ליה ג)[ו]השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואיני נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה ה"ד כגון דקא טעין טענת לסטים מזוין וקתני ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לסטים מזוין גנב הוא אמרי מי סברת כר"י דאמר ד)שוכר כנושא שכר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר (א) שוכר כשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני ה)שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כשומר שכר ר"י אומר כשומר חנם רבי זירא אמר הכא במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין ונמצא לסטים שאינו מזוין: נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב [ח]בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת לימא רב לטעמיה ו)דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל היכא דאיתזקא היא דמצי א"ל מריה דפירי לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאזוקי היא אחריני דפטירה לשלומי מי אמר אלא

לא

רש"י

לא אם אמרת כו'. מתניתא היא [ס)ולא ידענא היכא תניא]: **בכל טענותיו.** כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מזוין ובין שאינו מזוין דהא שומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשנמצא שקרן משלם כפל: **תאמר בשומר שכר שאינו משלם כפל.** בטענת גנב שאינו מזוין אפי' נמצאת בידו דהא מעיקרא לא הוה פטר נפשיה מקרנא: **אין לי.** שיהא שואל חייב: **אלא בשבורה ומתה.** שהן אונס: **שפטר בו שבורה ומתה.** דכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה וכתיב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב): **חייב בגניבה ואבידה.** דכתיב ביה [שם] אם גנב יגנב וגו': **מה לשומר שכר כו'.** תאמר בשואל שאין בו כפל לעולם דהא מיחייב באונסין דכתיב ונשבר או מת וכי נמי טעין לסטים מזוין נטלו הימנו הוה מיחייב נפשיה בקרנא ומי שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל: **קסבר האי תנא.** דונשבר או מת: **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.** שואל עדיף שמתחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועת שקר משומר שכר שפטור עליהן ואע"פ שיש בשומר שכר כפל בטוען טענת לסטים מזוין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו ואח"כ באו עדים בפרק מרובה (לקמן דף סג:) הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא: **מסייע ליה.** דלסטים מזוין גנב הוא: **ואיני נשבע.** דאי בעינא משתבע דנגנבה מפטרינא: **לשוכר.** דכיון דשילם נמצאת הגניבה שלו: **סברוה.** רבנן דבעו לסייעיה לרב יוסף מהא ר"י היא דאמר שוכר כשומר שכר דמי בהשוכר את הפועלים (ב"מ צג.) ומחייב בגניבה: **ומדקתני.** אינו נשבע מכלל דאי בעי אשתבועי דנגנבה כדקטעין הוה מפטר והיכי דמי דמפטר הא מיחייב בגניבה אלא ודאי דקטעין לסטים מזוין גנבה בחזקה וקתני דכי נמצא אותו לסטים משלם כפל: **שוכר כשומר חנם דמי.** ובגנב שאינו מזוין הוה פטר נפשיה מעיקרא: **ואי בעית אימא.** לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מזוין: **וכדמחליף רבה בר אבוה.** בהשוכר את הפועלים [שם]: **ר' זירא אמר.** לעולם כשומר שכר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי דקתני כפל בלסטים שאינו מזוין קאמר וקתני רישא אינו נשבע מכלל דאי בעי פטר נפשיה (ב) במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין הלכך אי בעי איפטר וכשנמצא הגנב נמצא שאינו מזוין ובר כפל הוא: **אמר רב.** האי דקתני מה שנהנית משלמת שנחבטה קאמר כשחבטה ז) על התבואה שיקעתן בקרקע והפסידם והיא נהנית שלא לקתה מקרקע: ופרכינן **אבל אכלה אפי' מה שנהנית לא משלמת.** בתמיה: **לימא רב לטעמיה דאמר.** גבי הכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות בשור שנגח את הפרה (לעיל דף מז:) דקתני הוזקה בהם בהמה של בע"ה חייב בעל הפירות ואמר רב כשהוחלקה בהן שנו אבל אכלה והתריזה פטור המכניס דהוה לה שלא תאכל והכא נמי אמר בעל הבהמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא

תוספות

לא אם אמרת בשומר חנם. נראה דקאי אהא דבעי למילף בשלהי המפקיד (ב"מ דף מא: ושם) ח) שליחות יד בשומר שכר משומר חנם אע"ג דשומר שכר מתחייב קרנא בלא שבועה קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה ותימה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שכר איפוך אנא דבפרק השואל (שם דף לד:) לא קיימא לן אלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומר ולכך דין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה אדרבה כיון דחמור הוא ה"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שניה שחייב קרן בגניבה בשומר שכר שהוא חמור ופרשה ראשונה שפטור בשומר חנם דדבר פשוט הוא שזה חמור מזה אבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינא מכפל אע"פ שהוא חומרא קטנה כיון שאין בלמד אע"פ שיש בלמד חומרא אחרת חמורה ממנה והאי תנא דבסמוך דקסבר קרנא בלא שבועה עדיף מכפילא בשבועה ס"ל דאפי' פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולתו גרמה לו שמתחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל וכה"ג איכא בריש ב"מ (דף ד. ושם) גבי ר' חייא תורת הזמה לא פריך: **נמצא** ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין. אבל אי גזלן הוא ניחא דטוען טענת גזלן ונמצא שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אכתי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים ושמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה ואפי' שייך אין לחוש אי המ"ל ולטעמיך ולא קאמר: **קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה עדיפא.** וא"ת ורב יוסף דס"ל לעיל אליבא דההוא תנא דלסטים מזוין ט) הוא וגם סובר אותו תנא כפילא בשבועה עדיף א"כ מנלן גניבה ואבידה בשואל דמשומר שכר לא יליף וכן יש להקשות לרבי יוחנן דאסיקנא לעיל אליביה דקסבר לסטים מזוין גנב הוא ובהמפקיד (ב"מ דף מא:) מוכח דקסבר כפילא בשבועה עדיפא בשמעתא דשליחות יד צריכה חסרון וכן סבר התם ר"א ובמרובה (לקמן דף עט: ושם) י) ס"ל דכי מיטמר מאינשי גנב הוא אע"פ שבעלים רואין ומסתמא ס"ל הכי בלסטים מזוין וי"ל דנפקא להו מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדמסיק בפרק השואל (ב"מ דף לה. ושם) ולאותה מסקנא לא נצטרך ק"ו של ברייתא זו והא דמייתי ליה התם היינו מקמי דתיקו ליה מוכי ישאל וילמד תחתון מעליון: **סברוה** כר' יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי. משום דהכי קי"ל כסתם מתני' בפ' בתרא דשבועות (דף מט.) דקתני נושא שכר והשוכר משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקיד (ב"מ דף לו. ושם) כ) גבי פעמים שניהם בחטאת כו' וביבמות בריש פרק אלמנה (ד' סו: ושם) ל) גבי כהן ששכר פרה מישראל דמסיק דנהי דמיחייב בגניבה ובאבידה ובהשואל (ב"מ דף נז.) נמי גבי מר בר חיננא אגר ליה כודנייתא לבי חוזאי וחייבינהו רבא ומסיק דנגנבה: **ואי בעית אימא כדמחליף כו'.** לא נ"מ מידי אלא לפי דבריו דבעי לאוקמא כר"י רוצה להשיב לו ובהאומנים (ב"מ ד' פ:) איכא כה"ג ואי בעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה והתם יתיישב טפי שאומר כן כדי להעמיד התם מתני' כר"מ ושמא אגב שהביאו שם הביאו כאן: מ) **נפלה** לגינה נ) והזיקה משלמת מה שנהנית. [א] והוא שאינה יכולה לירד דא"כ אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דתחילתה בפשיעה וסופה באונס הוא וסיפא דקתני ירדה אורחא דמילתא נקט והוא הדין נפלה כיון שיכולה לירד:

א"כ

מוסף רש"י

שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזוין. דלענין מיפטר בתשלומין הוי אונס וטוען טענת גנב הוי לענין כפל אם נשבע ובאו עדים שהיא אצלו, תאמר בשואל שאינו בא לידי כפל, דכי טוען טענת גנב וטוען לא עלי וגנב, מחייב את עצמו בקרן (ב"מ צה.). קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה. אין זו תשובה, דקרנא דמחייבת ליה לשואל אם טוען לסטים מזוין נגנבה ואפילו לא נשבע לשקר, עדיפא להיות חמורה מכפל הבא לידי כפל אם כפר ונשבע ועל כך ובאו עדים אמר פטור מן הקרן (שם). השוכר פרה מחבירו ונגנבה. אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבדה, מכל מקום אם רוצה לשלם ולישבע היה נפטר בשבועה, הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל (ב"מ לד.). שוכר כנושא שכר דמי. הואיל ואנהנה הוא אלא, אע"פ שהוא שומר פעולתו עושה שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי שומר שכר (ב"מ פ.). שוכר כשומר חנם דמי. דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו (שם).

מסורת הש"ס

א) ב"מ צה., ב) [ב"מ מא: לד.], ג) שם לד., ד) [לעיל מה:], ה) לעיל מה: ב"מ פ: צג. לה: שבועות מט:, ו) לעיל מז:, ז) בס"א: כשנחבטה, ח) ד"ה קרנא, ט) צ"ל גנב הוא וגם ס"ד דכפילא כו' רש"ל, י) [ד"ה וריו], כ) [ד"ה שוכר], ל) [ד"ה דמחייב], מ) [שייך למתני' לעיל נה:], נ) [צ"ל ונהנית],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם: שמות כב יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' שוכר כשומר חנם דמי. נ"ב אע"ג דרבה השיב לעיל דמודה בבעלי חיים אף שהוא ש"מ דחייב בגניבה כיון דאנקטה נגרי ברייתא מ"מ היינו דוקא שנגנבה באותו ענין שנגרי ברייתא גרמו כו' כדכתבו תוס' לעיל ע"ב ד"ה א"ל מודינא לך כו' ע"ש: (ב) רש"י ד"ה דאי בעי וכו' פטר נפשיה הכא במאי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא אם אמרת וכו' ולא ידענא. ע' ברכות דף כ"ה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת וכו':

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה נפלה כו' והוא כו'. נ"ב והרא"ש חולק על זה וכתב דאין זה פשיעה וכי יאחזנה בזנבה כו':

רבינו חננאל

וקיימא לן בהא דהלכתא כרב יוסף דאקשו עליה ופרקינהו. ואשכחן נמי בפרק אין בין המודר הנאה מחבירו בענין ומחזיר לו אבידתו, לא שנו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה, אבל אם נכסי בעל אבידה אסורין על המוצא אבידה לא יחזיר, דקמהני ליה בפרוטה דרב יוסף, בהאי הוא דלא מחייב למיתב ריפתא לעני. ואע"ג דאמרינן הא דרב יוסף לא שכיחא לא דחוהו ואמרו ליתא לדרב יוסף, מכלל דמודו דאיתא, ולא קשרו אלא משום דלא שכיחא.